

HOTĂRÎREA PLENULUI CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE A REPUBLICII MOLDOVA

**Privind practica judiciară cu privire la constatarea faptelor care au valoare
juridică și declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată**

nr. 4 din 07.07.2008

Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2009, nr.4-5, pag.22

* * *

Modificată de:

[Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.15 din 16.10.2017](#)

În scopul aplicării corecte și uniforme de către instanțele judecătorești a legislației privind constatarea faptelor care au valoare juridică și declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată, Plenul Curții Supreme de Justiție, în temeiul art.2 lit.e) și art.16 lit.c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție și art.17 din Codul de procedură civilă,

EXPLICĂ:

1. Pricinile privind constatarea faptelor care au valoare juridică se examinează de către instanțele judecătorești în baza cererilor persoanelor fizice și juridice, autorităților publice, organizațiilor și întreprinderilor, care se caracterizează avînd ca obiect constatarea unor fapte cu condiția că lipsește un litigiu de drept.

Astfel de cereri pot fi depuse în instanțele judecătorești nu numai de persoanele menționate, dar și de alte persoane și autorități publice, dacă, conform legii, aceștia au dreptul să apere interesele altor persoane.

Pricinile privind declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată, în condițiile prevăzute de art.49 și 52 Cod civil, se examinează de către instanțele judecătorești în baza cererilor depuse de reprezentanții copiilor minori, de unul din soți, de copiii care au atins majoratul, de instituțiile de învățămînt, de grădinițele de copii sau internate, de organele publice, întreprinderi, organizații, procurori etc.

2. Cererea de constatare a faptelor cu valoare juridică se depune la instanța judecătorească de la domiciliul sau sediul petiționarului, cu excepția cererii de constatare a faptului de posesiune, folosință și dispoziție a unui bun imobil în drept de proprietate, care se depun la instanța de la locul de aflare a bunului. Cererea privind declararea persoanei dispărută fără veste sau decedată se depune la instanța judecătorească de la ultimul domiciliu cunoscut al persoanei, în privința căreia se solicită declararea persoanei dispărută fără veste sau decedată.

În cererea privind constatarea faptului cu valoare juridică, conform art.284 Cod de procedură civilă, se indică:

- cauza imposibilității de a obține documentele cuvenite sau de a reconstitui cele pierdute;
- probele care confirmă faptul și care adeveresc imposibilitatea obținerii documentelor necesare sau reconstituirii pe cale extrajudiciară a documentelor pierdute.

În cererea privind declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată, conform art.298 Cod de procedură civilă, se menționează circumstanțele care ar dovedi absența ei sau care o amenințau cu moartea, sau care dau temei de a prezuma că a decedat în urma unui accident.

Referitor la militari sau la alte persoane care au dispărut în acțiuni militare, în cerere se indică data încetării acestor acțiuni.

Instanța judecătorească este obligată să primească cererea privind constatarea faptului care are valoare juridică și să examineze pricina în procedură specială dacă sînt respectate următoarele condiții:

aceasta generează, în virtutea legii, următoarele efecte juridice: apariția, modificarea sau încetarea unor drepturi personale sau patrimoniale ale petiționarului;

petiționarul nu are altă posibilitate de a obține sau de a restabili documentele care ar certifica faptul juridic a cărui constatare o solicită;

contestarea faptului nu este legată de soluționarea unui litigiu de drept ce ține de competența instanței judecătorești.

Numai dacă, în cadrul examinării pricinii de constatare a unui fapt care are valoare juridică apare un litigiu de drept care nu ține de competența instanțelor judecătorești, instanța examinează cererea de constatare a acestui fapt în procedură specială.

[Pct.2 modificat prin [Hotărîrea Plenului CSJ a RM nr.15 din 16.10.2017](#)]

3. În cazul în care cererea privind constatarea faptului care are valoare juridică sau declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată a fost depusă în instanța judecătorească fără a se respecta condițiile art.166, 167 alin.(1) lit.a), b), c) și e), 284 și 298 Cod de procedură civilă, judecătorul emite, în cel mult 7 zile de la depunerea cererii, o încheiere pentru a nu da curs cererii, comunicînd petiționarului faptul și acordîndu-i un termen pentru lichidarea neajunsurilor. Dacă persoana care a depus cererea nu îndeplinește în termen cerințele formulate în încheierea judecătorului, cererea nu se consideră depusă și, împreună cu actele anexate, se restituie petiționarului printr-o încheiere judecătorească ce poate fi atacată cu recurs (art.171 CPC).

4. Faptele care au valoare juridică enumerate în art.281 alin.(2) lit.m) Cod de procedură civilă, de care depinde apariția, modificarea sau încetarea drepturilor patrimoniale și nepatrimoniale ale persoanelor, organizațiilor și ale altor persoane, nu sunt exhaustive.

5. Instanțele judecătorești sînt competente, de asemenea, să examineze cererile despre constatarea: vechimii de muncă pentru stabilirea pensiei; indemnizațiilor pentru incapacitatea temporară de muncă, graviditate și nașterea copilului; satisfacerii serviciului militar activ; aflării pe front; aflării într-un detașament de partizani; rănirii sau contuzionării în timpul luptei în perioada acțiunilor militare sau în timpul executării altor obligațiuni ale serviciului militar; recunoașterii ca invalid de război; vârstei cetățenilor; absolvirii instituției de învățămînt; apartenenței cetățeanului a adevăratei pentru ordin sau medalie, eliberate de către organele competente ale Republicii Moldova.

6. La primirea cererilor de constatare a faptelor care au valoare juridică, instanțele judecătorești vor solicita de la petiționari prezentarea probelor (înscrișurilor) care confirmă imposibilitatea primirii sau reconstituirii documentelor care confirmă faptul concret.

Prin imposibilitatea de a obține sau primi documentele care confirmă faptul care are valoare juridică a cărui constatare o solicită petiționarul se înțelege fie lipsa ordinii de înregistrare a faptului, fie nerespectarea regulilor de înregistrare a faptului și imposibilitatea de a recurge la el în condiții concrete (de exemplu, faptul decesului).

Prin imposibilitatea de a primi documentul se înțelege și cazul în care documentul care confirmă faptul în realitate există, însă în conținutul lui au fost admise defecte sau inexactități, care îl privează de semnificația probantă, corectarea cărora este imposibilă.

Prin imposibilitatea de a reconstitui documentul pierdut se înțelege că organul corespunzător este lipsit de posibilitatea de a elibera duplicatul documentului necesar în legătură cu pierderea sau nimicirea.

7. La primirea cererilor privind declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată, instanțele judecătorești propun petiționarului de a prezenta răspunsurile de la organele Ministerului Dezvoltării Informaționale, de la ultimul domiciliu al persoanei, de la locurile de serviciu, nașterii, aflării presupuse, inundării, cutremurului, accidentului, datele comisariatului militar și ale căutării etc.

8. La pregătirea pricinii privind declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată, judecătorul stabilește care persoane pot depune date concrete despre persoana dispărută și soluționează chestiunea referitor la citarea lor în calitate de martori, reclamă organizațiilor și persoanelor fizice probele necesare, solicită date de la ultimul domiciliu și serviciu al persoanei dispărute.

În afară de cele menționate, în cadrul pregătirii pricinii privind declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată, judecătorul, conform art.299 alin.(2) Cod de procedură civilă, este în drept să dispună, printr-o încheiere, publicarea în ziarul local, din contul petiționarului, a unei comunicări despre pornirea procesului. În ea se indică instanța la care s-a depus cererea declarării persoanei dispărută fără urmă sau decedată, numele, data și locul de naștere, ultimul domiciliu și loc de muncă ale acesteia, numele sau denumirea petiționarului, domiciliul ori sediul lui, solicitarea adresată persoanelor care dețin informații despre locul aflării celui dispărut de a le comunica instanței.

9. În cazul în care legea prevede o altă ordine de constatare a faptului cu valoare juridică (extrajudiciară), instanța judecătorească, în conformitate cu prevederile art.169 alin.(1) lit.a) Cod de procedură civilă, refuză să primească cererea.

Dacă în cadrul examinării pricinii a apărut un litigiu de drept de competența instanței judecătorești, aceasta este obligată să emită o încheiere de scoatere de pe rol a cererii, explicându-i petiționarului și altor persoane interesate dreptul lor de a soluționa litigiul în procedură de acțiune civilă în instanța competentă, cu respectarea prevederilor art.167 și 168 Cod de procedură civilă.

10. Ținând cont de scopul pentru care este necesară constatarea faptului care are valoare juridică, la persoanele interesate pot fi, în special, atribuite:

- persoanele (cetățeni, organizații) drepturile cărora pot fi afectate în legătură cu constatarea unui fapt – alți succesori (art.1500, 1450, 1505, 1515 Cod civil), alți cetățeni care au dreptul la pensie sau la recuperarea daunei în cazul morții întreținătorului;
- organele și instanțele în care petiționarul are intenție să folosească hotărârea instanței judecătorești despre constatarea unui fapt – organele din domeniul muncii și protecției sociale, organizațiile de asigurare, persoanele obligate să recupereze dauna cauzată prin vătămarea sănătății sau moartea întreținătorului etc.

11. Raporturile de rudenie se constată în procedură judiciară numai în cazul în care gradul de rudenie generează direct consecințe juridice (de exemplu, constatarea faptului este necesară petiționarului pentru primirea certificatului de moștenitor sau pentru a perfectă un act privind dreptul la primirea indemnizației în legătură cu pierderea întreținătorului, cetățeniei altei țări).

Nu poate fi constatat raportul de rudenie în cazul în care adresarea petiționarului în instanța judecătorească se referă la faptul că actele de stare civilă conțin înscrisuri incorecte, deoarece astfel de cereri se examinează de către instanțele judecătorești în conformitate cu prevederile art.279 și 280 Cod de procedură civilă.

Concomitent, nu poate fi primită cererea de constatare a faptului de rudenie, dacă petiționarul urmărește scopul de a confirma ulterior dreptul la spațiul locativ sau la schimbul spațiului locativ. În cazul refuzului organelor respective de a satisface cerințele menționate, persoana interesată poate să se adreseze în instanța judecătorească în procedură contencioasă.

În hotărârea cu privire la constatarea raportului de rudenie, instanța judecătorească este obligată să indice în ce grad de rudenie se află petiționarul cu persoana corespunzătoare.

12. Instanțele judecătorești sînt în drept să judece cererile despre constatarea faptului raporturilor de rudenie cu cei care au lăsat moștenire, dar locuiesc permanent peste hotarele Republicii Moldova, și nu au dreptul să refuze primirea unei asemenea cereri din motive că în urma constatării acestui fapt conform legii republicii nu vor interveni pentru petiționar consecințe juridice. În asemenea cazuri, instanța judecătorească se va călăuzi de art.1622 Cod civil, conform căruia relațiile de succesiune sînt reglementate de legea țării în care cel care a lăsat moștenirea a avut ultimul domiciliu permanent.

13. La examinarea pricinilor despre constatarea întreținerii persoanei (art.281 alin.(2) lit.b) Cod de procedură civilă), instanțele judecătorești vor avea în vedere că acest fapt are valoare juridică, dacă el generează pentru petiționar dreptul la despăgubire (art.1419 alin.(1) lit.a) Cod civil) sau pensie în legătură cu decesul întreținătorului, precum și alte drepturi prevăzute de lege.

Faptul că persoana era întreținută de către defunct va avea consecințe juridice, dacă ajutorul acordat constituia pentru petiționar o sursă permanentă și esențială de existență. În cazul

în care petiționarul avea salariu, primea pensie, bursă sau avea alte venituri, instanțele judecătorești vor clarifica, dacă ajutorul acordat din partea persoanei care asigură întreținerea era o sursă permanentă și esențială de existență a petiționarului.

Existența unei divergențe între organele de autoadministrare locală sau organizația de exploatare a locuințelor despre aceea că, potrivit datelor existente, persoana nu a fost întreținută de către defunct, nu exclude posibilitatea constatării pe cale judiciară a faptului întreținerii.

În cazul constatării faptului întreținerii pentru stabilirea pensiei este necesar să se țină cont de aceea că dreptul la pensie în cazul decesului întreținătorului îl au membrii incapabili de muncă ai familiei defunctului, care au fost întreținuți de către el.

În cazul constatării faptului că o persoană a fost întreținută, în scopul recuperării daunei pierderii întreținătorului, instanțele judecătorești vor ține cont că, potrivit prevederilor art.1419 Cod civil, dreptul la recuperarea daunei nu depinde nici de existența raporturilor de rudenie dintre întreținut și întreținător, nici de termenul întreținerii acestuia.

14. La examinarea pricinilor despre constatarea înregistrării nașterii, adopției, căsătoriei, divorțului și decesului (art.281 alin.(2) lit.c) Cod de procedură civilă) este necesar să se țină cont de faptul că instanța judecătorească constată nu evenimentele care au avut loc, ci faptele înregistrării lor în organele respective.

Astfel de pricini se examinează de către instanțele judecătorești numai în cazul în care în organele de stare civilă și în arhivele corespunzătoare nu s-au păstrat asemenea înscrisuri și cererea de restabilire a acestora a fost refuzată.

Examinând pricinile privind constatarea faptelor menționate, instanțele judecătorești vor solicita de la petiționari să prezinte probe, ce confirmă timpul și evenimentul înregistrării actului de stare civilă, precum și să efectueze acțiuni pentru acumularea probelor suplimentare. În special, constatând faptul de înregistrare a nașterii, instanța va verifica data nașterii petiționarului conform pașaportului, livretului militar, carnetului de muncă și altor documente care stabilesc identitatea persoanei și va clarifica în baza căror date au fost efectuate înscrisurile în documentele menționate.

Faptele de înregistrare a căsătoriei și divorțului pot fi constatate de către instanța judecătorească atât în cazul decesului unuia sau ambilor soți, cât și în timpul vieții lor. Cu o cerere de constatare a acestor fapte au dreptul să se adreseze ambii sau unul dintre soți, iar în cazul morții lor – persoanele pentru care aceste fapte generează consecințe juridice.

15. Faptul recunoașterii paternității în privința copilului născut de la părinți necăsătoriți se constată de instanța judecătorească numai în cazul în care tatăl presupus al copilului a decedat. Constatarea unui astfel de fapt este generat de apariția la copil a drepturilor patrimoniale și personale nepatrimoniale (succesiune, pensie în cazul pierderii întreținătorului, dreptul copilului la numele și patronimicul tatălui etc.).

16. Cererea de constatare a decesului la o anumită dată și în anumite împrejurări (art.281 alin.(2) lit.e) Cod de procedură civilă) este primită în procedura judiciară și se examinează numai în cazul în care faptul decesului nu a fost înregistrat, cu condiția că petiționarul prezintă documentul referitor la refuzul organului de stare civilă de a înregistra decesul.

Instanțele judecătorești urmează să deosebească acest fapt de faptul înregistrării decesului, care se constată în cazul în care înscrisul respectiv a existat anterior, dar a fost pierdut, iar organele de stare civilă au refuzat să-l restabilească.

Hotărîrea despre admiterea cererii de constatare a decesului trebuie să fie pronunțată în baza probelor veridice care confirmă decesul persoanei la o anumită dată și în anumite împrejurări.

Declararea morții unui cetățean se face în modul prevăzut de art.52 Cod civil și art.297-301 Cod de procedură civilă.

17. Cererea de constatare a acceptării unei succesiuni și a locului ei de deschidere (art.281 alin.(2) lit.f) Cod de procedură civilă) se examinează în procedură specială numai în cazul în care organul, care efectuează acțiuni notariale, nu este în drept să elibereze petiționarului certificat de moștenitor din lipsa sau din insuficiența documentelor corespunzătoare, necesare pentru

confirmarea în procedură notarială a faptului de intrare (aderare) în posesiunea averii succesoriale.

În cazul în care documentele necesare au fost prezentate organului notarial, însă eliberarea certificatului de moștenitor a fost refuzată, petiționarul este în drept să înainteze în instanța judecătorească acțiune în ordinea contenciosului administrativ.

Pronunțînd hotărîrea privind constatarea faptului despre acceptarea succesiunii și locul de deschidere a succesiunii, instanțele judecătorești se vor călăuzi de dispozițiile art.1442-1443 Cod civil.

Instanțele judecătorești nu sînt în drept să primească spre examinare în ordinea procedurii speciale cererile despre restabilirea termenelor de prescripție sau prelungirea termenului depășit pentru acceptarea succesiunii. Asemenea pricini sînt examinate în ordinea jurisdicției contencioase.

18. La examinarea pricinilor privind constatarea producerii unui accident (art.281 alin.(2) lit.g) Cod de procedură civilă), instanța judecătorească este în drept să constate un astfel de fapt numai în cazul în care posibilitatea de a-l constata în procedură extrajudiciară este exclusă.

Cererea de a constata un astfel de fapt poate fi primită în procedura instanței judecătorești numai în cazul în care procesul-verbal despre producerea accidentului nu a fost întocmit și întocmirea acestuia la momentul adresării este imposibilă, precum și în cazul în care procesul-verbal a fost întocmit, însă ulterior a fost pierdut și restabilirea în procedură extrajudiciară este imposibilă sau la întocmirea procesului-verbal a fost comisă o eroare care împiedică recunoașterea faptului producerii accidentului.

19. Instanțele judecătorești constată posesiunea, folosința și dispoziția unui bun imobil în drept de proprietate numai în cazul în care petiționarul a avut un document care confirmă dreptul de posesiune asupra acestui imobil, însă actul este pierdut și restabilirea lui este imposibilă. Totodată, instanța judecătorească la examinarea unor asemenea cereri constată numai faptul existenței documentelor care confirmă aparținerea imobilului petiționarului și nu dreptul lui de proprietar.

Concomitent, petiționarul trebuie să prezinte probe despre imposibilitatea de a obține documentul sau despre imposibilitatea restabilirii lui.

Instanța judecătorească nu are dreptul să constate faptul aflării în posesie a construcțiilor care nu sînt terminate sau nu sînt primite în exploatare, deoarece asemenea construcții nu urmează a fi înregistrate.

Nu pot fi examinate în ordinea procedurii speciale, de asemenea, și cererile despre constatarea faptului aflării în posesie a unei construcții construite arbitrar sau a unei construcții înregistrate anterior pe numele altei persoane sau procurate de către petiționar conform unei tranzacții nelegalizate.

De asemenea, nu pot fi examinate în ordinea procedurii speciale cererile privind constatarea faptului de posesie, folosință și dispoziție cu drept de proprietate a valorilor mobiliare, inclusiv a unor acțiuni ordinare nominative, în cazul cînd există un litigiu de drept care urmează a fi examinat în procedura contencioasă.

20. La primirea cererilor despre constatarea apartenenței documentelor constatatoare de drepturi ale persoanei, numele sau prenumele căreia indicate în document nu coincid cu numele sau prenumele persoanei indicate în certificatul de naștere, buletinul de identitate sau în pașaport (art.281 alin.(2) lit.i) Cod de procedură civilă), iar în caz de primire a cererii, la pregătirea pricinii pentru dezbateri judiciare, instanțele judecătorești sînt obligate să solicite de la petiționari prezentarea probelor referitor la faptul că documentul care stabilește un drept îi aparține lui și organul care l-a eliberat nu are posibilitate de a introduce modificările corespunzătoare.

Instanțele judecătorești nu sînt în drept să constate faptul apartenenței persoanei concrete a documentelor militare, buletinului de identitate, pașaportului și a certificatelor eliberate de organele de stare civilă.

Concomitent, este necesar de a lua în considerație faptul că, în legătură cu desființarea URSS și a organelor ei, instanțele judecătorești sînt în drept să constate faptele apartenenței

certificatelor de decorare cu ordine și medalii persoanelor ale căror nume și prenume indicate în ele nu coincid cu numele și prenumele indicate în pașaport, buletinul de identitate sau în certificatul de naștere.

Hotărîrea privind constatarea acestor fapte trebuie să se bazeze pe ansamblul de probe autentice care confirmă apartenența acestor documente petiționarului.

21. La constatarea relațiilor de căsătorie neînregistrată, instanțele judecătorești trebuie să țină cont de faptul că cetățenilor, care se aflau în concubinaj pînă la 8 iulie 1944 și nu au avut posibilitatea de a înregistra căsătoria în organele de stare civilă în legătură cu decesul unuia din ei, Ie-a fost acordat dreptul de a înainta cereri în instanțele judecătorești despre constatarea concubinajului.

Concubinajul nu poate fi constatat dacă el a încetat pînă la moartea uneia dintre părți, aflate în aceste raporturi, precum și dacă căsătoria persoanei a fost înregistrată și nu a fost desfăcută în modul stabilit.

22. Cererea privind constatarea faptului represiunii politice se primește și se examinează de către instanța judecătorească numai în cazul în care materialele de arhivă referitoare la represiunile politice nu s-au păstrat în urma expirării termenului de păstrare sau din alte cauze și de către petiționar au fost prezentate documente cu privire la refuzul de reabilitare, eliberate de către organele indicate în art.5 din Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice nr.1225-XII din 08.12.1992 (MO nr.12/363 din 30.12.1992).

Pricinile din categoria dată sînt intentate conform cererilor persoanelor enumerate în art.2 din Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, care prezintă probe ce confirmă circumstanțele expuse în art.1 din legea menționată.

23. Faptul aflării cetățeanului în calitate de deținut în lagărele de concentrare (ghetouri) poate fi constatat pe cale judiciară, dacă o asemenea cerere a fost examinată în prealabil la comisia pentru stabilirea pensiei de pe lîngă organele respective ale administrației locale și petiționarului i s-a refuzat satisfacerea acestei cereri.

Instanța judecătorească nu este în drept să refuze primirea cererii dacă comisia a constatat că petiționarul a fost deținut în lagărele de concentrare (ghetouri), dar timpul aflării lui acolo nu este nici confirmat și nici indicat. Se va lua în considerație că timpul aflării în lagărul de concentrare intră în obiectul de dovedire și este o parte integrală a acestui fapt, care îi atribuie valoare juridică.

Pentru constatarea faptului respectiv, se consideră drept probe orice date reale, care confirmă aflarea persoanei în calitate de deținut în lagărele de concentrare (ghetouri) într-un anumit timp, inclusiv depozițiile martorilor, dacă ele confirmă cu certitudine acest fapt. Explicațiile în scris ale persoanelor, semnătura cărora este confirmată pe cale notarială, nu pot servi ca probe în cauză, deoarece circumstanțele expuse în ele nu sînt verificate și confirmate de biroul notarial, conform art.67 al Legii cu privire la notariat.

24. Cererea privind constatarea faptului răspîndirii informației care lezează onoarea, demnitatea și reputația profesională se primește de către instanța judecătorească numai în cazul în care autorul informației nu este cunoscut, iar însăși informația a fost răspîndită prin demonstrarea unor panouri (pancarte), înscrisuri în locurile publice etc.

25. Instanțele judecătorești vor ține cont de faptul că cererea privind constatarea inexactității actului de stare civilă se examinează nu pe calea constatării faptului care are valoare juridică, dar în conformitate cu regulile prevăzute la art.331-334 Cod de procedură civilă, care determină ordinea de constatare a inexactității actelor de stare civilă, dacă, în lipsa unui litigiu de drept, organele de stare civilă au refuzat să corecteze înscrierea efectuată și acest refuz a fost aprobat prin dispoziția organului administrației locale.

26. Persoana poate fi declarată decedată prin hotărîrea instanței judecătorești în următoarele cazuri:

- dacă timp de 3 ani la domiciliul său lipsesc știri despre locul unde se află sau după 6 luni dacă a dispărut în împrejurări ce prezentau o primejdie de moarte sau care dau temei de a presupune că a decedat în urma unui anumit accident;

- un militar sau o altă persoană dispărută fără veste în legătură cu acțiuni militare poate fi declarată decedată numai după expirarea a 2 ani de la încetarea acțiunilor militare.

Prin împrejurări ce prezintă o primejdie de moarte se subînțeleg așa calamități naturale ca: inundațiile, uraganele, cutremurele, iar circumstanțe ce ar servi ca temei de a presupune decesul persoanei în urma unui accident se consideră: incendiile, accidentele rutiere, catastrofele aeriene, accidentele pe calea ferată. Circumstanțele menționate trebuie să fie confirmate prin probe veridice și să fie în relație de cauză și efect cu dispariția persoanei.

Instanțele judecătorești vor avea în vedere că între constatarea decesului la o anumită dată și în anumite împrejurări (art.281 alin.(2) lit.e) Cod de procedură civilă) și declararea persoanei decedată (art.52 Cod civil) este o diferență esențială.

Constatarea decesului la o anumită dată și în anumite împrejurări înseamnă că evenimentul morții într-adevăr există, însă organele de stare civilă refuză să-l înregistreze (de exemplu, pierderea documentelor și imposibilitatea restaurării lor), însă consecințele juridice în aceste două cazuri sunt analogice. Atât la constatarea decesului la o anumită dată și în anumite împrejurări, cât și la declararea persoanei decedată faptul se înregistrează în organele de stare civilă și se eliberează certificatul de deces, se desface căsătoria, se deschide moștenirea, copiii au dreptul la primirea indemnizației etc.

27. Persoana fizică, la cererea persoanei interesate, poate fi declarată dispărută fără urmă dacă lipsește de la domiciliu și a trecut cel puțin un an din ziua primirii ultimelor știri despre locul aflării ei (art.49 Cod civil).

28. În cazul imposibilității de a stabili ziua primirii ultimelor informații despre dispărut, termenul pentru declararea dispariției fără urmă sau decesului va începe să curgă din prima zi a lunii următoare celei în care au fost primite ultimele informații despre dispărut, iar în cazul imposibilității de a determina această lună, de la întâi ianuarie al următorului an.

29. Scopurile solicitării declarării persoanei dispărută fără urmă sau decedată sînt următoarele:

- desfacerea căsătoriei;
- întocmirea actelor;
- privatizarea imobilului;
- primirea indemnizației pentru întreținerea copiilor minori;
- ridicarea vizei de reședință;
- darea în exploatare a imobilului etc.

30. Dacă este necesară administrarea permanentă a patrimoniului persoanei declarate dispărută fără urmă, instanța judecătorească numește un administrator, cu care autoritatea tutelară încheie un contract de administrare fiduciară. La cererea persoanei interesate, instanța judecătorească poate numi un administrator și înainte de expirarea unui an din ziua primirii ultimelor știri despre locul aflării persoanei dispărute.

31. Pricinile civile privind constatarea faptelor care au valoare juridică și privind declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată se examinează de către instanțele judecătorești după regulile generale, în măsura în care acestea nu contravin regulilor procedurii speciale.

32. În cazul în care la examinarea cauzei privind declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată s-a constatat cu date autentice locul aflării persoanei dispărute, iar petiționarul a renunțat la cererea depusă, instanța judecătorească emite o încheiere de încetare a procesului (art.265 lit.c) Cod de procedură civilă).

33. Hotărîrea privind constatarea faptului care are valoare juridică și privind declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată trebuie să corespundă prevederilor art.241, 285 și 300 Cod de procedură civilă. În ea se indică faptul constatat de instanță, scopul constatării și probele de constatare a faptului.

Dispozitivul hotărîrii trebuie pe deplin să cuprindă conținutul faptului constatat.

Hotărîrea instanței judecătorești, intrată în vigoare, despre constatarea unui fapt care are valoare juridică este obligatorie pentru organele care înregistrează asemenea fapte sau care

omologhează drepturile ce apar în legătură cu constatarea faptului de către instanța judecătorească.

Hotărîrea instanței judecătorești despre constatarea unui fapt care urmează a fi înregistrat în organele de stare civilă sau în alte organe nu substituie documentele eliberate de către aceste organe, dar servește drept temei pentru obținerea lor.

34. Persoana se consideră dispărută fără urmă sau decedată de la data intrării în vigoare a hotărîrii instanței judecătorești.

Concomitent, conform art.52 Cod civil, instanța judecătorească este în drept să recunoască data decesului persoanei ca fiind data morții ei prezumate în cazurile în care ea a dispărut fără urmă în legătură cu circumstanțele care amenințau cu moartea sau care dau temei de a presupune că decesul putea avea loc în urma unui accident.

35. Dacă persoana declarată dispărută fără urmă sau decedată apare sau sunt știri despre locul aflării ei, instanța judecătorească, la cererea persoanei interesate, anulează hotărîrea privind declararea dispariției fără urmă sau decesului ei.

Anulînd hotărîrea privind declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată, instanța judecătorească desființează, după caz, administrarea fiduciară a patrimoniului acesteia.

Concomitent, anularea hotărîrii naște următoarele consecințe de drept: se restabilește căsătoria încetată, cu condiția că al doilea soț nu a înregistrat o altă căsătorie; se încetează plata pensiei, indemnizației etc.

La desființarea administrării fiduciare a patrimoniului, persoana declarată dispărută fără urmă poate cere administratorului fiduciar repararea prejudiciului cauzat prin administrarea necorespunzătoare a patrimoniului său.

Persoana declarată decedată, independent de momentul apariției sale, poate cere de la orice altă persoană să-i restituie bunurile care s-au păstrat și care au trecut cu titlu gratuit la aceasta după declararea decesului său.

Dobînditorul cu titlu oneros nu este obligat să restituie bunurile dacă nu se dovedește că, la data dobîndirii lor, știa că cel declarat decedat este în viață. Dacă bunurile nu s-au păstrat, dobînditorul de rea-credință este obligat să restituie valoarea lor.

Dacă bunurile persoanei declarate decedată au trecut pe baza dreptului de succesiune la stat și au fost vîndute, după anularea hotărîrii de declarare a decesului, persoanei i se restituie suma obținută de la vînzarea bunurilor.

36. După pronunțarea hotărîrii prin care persoana a fost declarată dispărută fără urmă, persoana interesată nu este lipsită de dreptul de a depune cerere în instanța judecătorească privind declararea, în condițiile prevăzute de art.52 Cod civil, a decesului persoanei declarate anterior dispărută fără urmă.

37. În legătură cu adoptarea prezentei hotărîri, se abrogă [Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.15 din 20.12.1993, cu modificările introduse prin Hotărîrea Plenului nr.38 din 20.12.1999, “Cu privire la practica judiciară în cazurile despre constatarea faptelor ce au valoare juridică”](#).

**PREȘEDINTELE CURȚII
SUPREME DE JUSTIȚIE**

Ion MURUIANU

Chișinău, 7 iulie 2008.

Nr.4.

Hotărîri explicative ale Plenului CSJ

Hotărîrea Plenului CSJ a RM din 07.07.2008, nr.4 - Privind practica judiciară cu privire la constatarea faptelor care au valoare juridică și declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată //Buletinul CSJ a RM 4-5/22, 2009